

TÜRKİYE DENETİM STANDARTLARI

FAİZSİZ FİNANS DENETİM STANDARDI 5

FİNANSAL TABLOLARIN BAĞIMSIZ DENETİMİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİNİN HATA VE HİLEYE İLİŞKİN SORUMLULUKLARI

FAİZSİZ FİNANS DENETİM STANDARDI 5

FİNANSAL TABLOLARIN BAĞIMSIZ DENETİMİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİNİN HATA VE HİLEYE İLİŞKİN SORUMLULUKLARI

İÇİNDEKİLER

	Paragraf
Giriş.....	1-3
Hatanın Tanımı ve Hata İçeren Durumlar	4
Hilenin Tanımı ve Hile İçeren Durumlar.....	5
Denetçinin Sorumluluğu.....	6-7
Mesleki Şüphencilik.....	8-9
Hata ve Hilenin Değerlendirilmesi ve Denetim Prosedürleri	10-12
Denetçi Raporuna Olan Etkisinin Dikkate Alınması.....	13
Belgelendirme.....	14-16
Yönetimin ve Üst Yönetim Biriminin Sorumlulukları.....	17-19
Yönetim Beyanları.....	20
Yürürlük Tarihi.....	21

Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde

Bağımsız Denetçinin Hata ve Hileye İlişkin Sorumlulukları

Giriş

1. Bu faizsiz finans denetim standardının (FFDS) amacı; faizsiz finans kuruluşlarının (FFK) finansal tablolarının denetiminde, hata ve hile riskinin değerlendirilmesinde denetçinin sorumluluğuna yönelik rehberlik sağlamaktır. Hata ve hilenin önlenmesi ve tespit edilmesinde esas sorumluluk, FFK'nın yönetiminden ve üst yönetiminden sorumlu olanlara aittir. Ancak denetçi, denetim prosedürlerini planlar ve uygularken ve bunların sonuçlarını değerlendirirken, hata ve hile kaynaklı “önemli yanlışlık” riskini de dikkate alır.

Bu FFDS’de geçen “denetim” terimi “bağımsız denetimi”, “denetçi” terimi ise “bağımsız denetçi”yi ifade eder.

2. Bu Standart;
  - (a) Hata ve hilelerin ayırt edici özelliklerine ve denetçinin bunlara ilişkin sorumluluğunun sınırlarına ilişkin rehberlik sağlar.
  - (b) Bir FFK’nın finansal tablolarında, hata ve hileye ilişkin sorgulama ve müzakereler ile hata ve hileye ilişkin bir göstergenin bulunması durumunda denetçi tarafından uygulanacak asgari prosedürleri tanımlar.
  - (c) Bir FFK’da hata ve hileyi değerlendirirken denetçiye yönetim beyanlarına ilişkin rehberlik sağlar.
3. Bu Standart, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (Kurum) tarafından yayımlanan tüm FFDS’lerle birlikte dikkate alınır. Bu standart, FFK’ya ilişkin ilave hükümler yerine getirilirken hata ve hilenin değerlendirilmesi konusunda Kurum tarafından yayımlanan Bağımsız Denetim Standartlarını (BDS’leri) tamamlar.

Hatanın Tanımı ve Hata İçeren Durumlar

4. Hata, bazı tutar veya açıklamalara finansal tablolarda yer verilmemesi dâhil, kasıtlı olmadan yapılan aşağıdaki gibi yanlışlıkları ifade eder:
  - (a) Kurum tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarında (FFMS’ler) ifade edildiği üzere; olayların gözden kaçırılması veya yanlış yorumlanmasından kaynaklanan yanlış bir muhasebe tahmini,
  - (b) Muhasebeleştirme, ölçüm, sunum ve açıklamalara ilişkin FFMS’lerde belirtilen muhasebe ilkeleri ve standartlarının uygulanmasındaki bir yanlışlık,
  - (c) Fıkhî ilke ve kuralların yanlış uygulanması ve yanlış gözden geçirilmesi.

Hilenin Tanımı ve Hile İçeren Durumlar

5. Hile; yönetimden, üst yönetimden sorumlu olanlardan, çalışanlardan veya üçüncü taraflardan bir veya birden fazla kişinin, haksız veya yasalara aykırı bir menfaat elde etmek amacıyla yaptığı aldatma içeren aşağıdaki gibi kasıtlı eylemlerdir:

- (a) Katılım bankaları söz konusu olduğunda yatırım hesabı sahiplerinin (YHS) ve faizsiz sigorta şirketleri söz konusu olduğunda poliçe sahiplerinin (PS) fonlarının kötüye kullanılması gibi FFK, yatırımcılar ve diğer üçüncü taraflar arasındaki sözleşmelerin ihlali,
- (b) Kârların FFK ve YHS/PS arasında kasıtlı olarak yanlış dağıtılması,
- (c) FFK'nın, sözleşmelerin ihlali dâhil, YHS ve PS'nin fonlarını amacı dışında kullanması,
- (ç) Bazı faaliyetlerin ve bilgilerin, yönetim tarafından FFK'nın faizsiz finans danışma komitesine (danışma komitesi), denetçilere, yatırımcılara veya pay sahiplerine kasıtlı olarak açıklanmaması,
- (d) Kurum tarafından yayımlanan faizsiz finans standartlarının ve danışma komitesinin fetva, karar ve yönergelerinin kasıtlı olarak sürekli ihlal edilmesi ve yanlış yorumlanması,
- (e) FFK'nın finansal tablolarını gerçeğe aykırı sunmak amacıyla belge ve kayıtların kasıtlı olarak manipüle edilmesi.

Denetçinin Sorumluluğu

6. FFDS 1, "Bağımsız Denetimin Amacı ve İlkeleri" dikkate alındığında; finansal tabloların denetiminin amacı, denetçinin, finansal tabloların tüm önemli yönleriyle Fıkhî ilke ve kurallara, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (Kurum) tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarına ve finansal kuruluşun faaliyet gösterdiği ülkede geçerli ulusal muhasebe standartları, mevzuat ve uygulamalarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin bir görüş vermesini sağlamaktır. FFDS'lere ve BDS'lere uygun yürütülen bir denetim; bir bütün olarak finansal tabloların hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içermediğine dair makul güvence sağlamak amacıyla tasarlanır. Yürütülen bir denetim caydırıcı olabilir, ancak denetçi hata ve hilenin önlenmesinden sorumlu değildir ve sorumlu tutulamaz.
7. Ancak denetçi, hata ve hileyi tespit etmek amacıyla denetimin tasarlanması ve planlanmasında, makul çaba sarf etmez ve/veya önemli hata ve hileden haberdar olup bunu yetkili kuruma raporlamak için gerekli adımları atmazsa, ihmal ve kusurlu davranıştan sorumlu tutulur.

Mesleki Şüphencilik

8. Denetçi, FFDS 1'e uygun olarak, mesleki şüphencilik içinde hareket ederek denetimi planlar ve yürütür (Bkz.: 6 ncı paragraf). Böyle bir tutum, denetçinin aşağıdakilerin uygun şekilde belirlenmesi ve değerlendirmesi için gereklidir:
  - Yönetimin, Kurum tarafından yayımlanan faizsiz finans standartlarına ve danışma komitesi tarafından yayımlanan tüm fetva, karar ve yönergelerine uygunluk sağlaması ve bunları uygulaması. Ayrıca danışma komitesi raporu, yönetimin Fıkhî ilke ve kurallara uygunluk sağlamasına ilişkin denetçinin vardığı sonuçlar için tek başına dayanak olamaz.

- Finansal tablolarda hata ve hile kaynaklı “önemli yanlışlık” riskini artıran hususlar (örneğin, yönetimin özellikleri ve kontrol çevresi üzerindeki etkisi, sektör koşulları, faaliyetlerin niteliği ve finansal istikrar).
  - Denetçinin finansal tabloların önemli yanlışlık içerdiğinden şüphelenmesine yol açan şartlar.
  - Yönetim beyanlarının güvenilirliğinin sorgulanmasına yol açan mevcut (denetçinin önceki denetimlerden edindiği bilgiler dâhil) kanıtlar.
9. Yukarıdakiler de dikkate alınarak, denetçi, denetimde aksini gösteren bir kanıt olmadığı sürece, kayıt ve belgelerin gerçek olduğunu kabul etmeye yetkilidir. Dolayısıyla, FFDS'lere ve BDS'lere uygun olarak yürütülen bir denetim, nadiren belgelerin gerçek olduğunun ispatlanmasını içerir. Denetçinin belgelerin gerçek olduğunu ispat etme konusunda eğitilmiş veya uzman olması da beklenmez.

Hata ve Hilenin Değerlendirilmesi ve Denetim Prosedürleri

10. Denetçi denetimi planlarken; finansal tabloların yanı sıra YHS/PS fon gelir ve bakiyesi ile varlıklarının, hata ve hile kaynaklı “önemli yanlışlık” riski içerebileceğini değerlendirir.
11. Yönetimin sorgulanmasına ek olarak, sorgulamalar aşağıdakileri içerir:
- Fıkhî ilke ve kurallar hakkında mesleki muhakeme, bunların yorumlanması, bunlara uygunluk sağlanması ve bunların uygulanmasıyla ilgili olarak danışma komitesi üyeleri ile yapılan müzakereler,
  - Kurum tarafından yayımlanan faizsiz finans standartlarına, FFMS'lere ve danışma komitesi tarafından yayımlanan fetva, karar ve yönergelerine yönetim tarafından nasıl uygunluk sağlandığına ilişkin yapılan müzakereler,
  - Fıkhî ilke ve kurallara uygunluğun belirlenmesi amacıyla yapılan Fıkhî incelemelerin kapsadığı işlemlerin boyutu,
  - YHS/PS'nin bakiyesi, gelir ve varlık yatırımlarıyla ilgili faaliyetler ile yönetim üzerindeki kontrollerin kapsamı,
  - YHS/PS fon bakiyesi, gelir ve varlıklarının korunması için Fıkhî ilke ve kurallara ve Kurum tarafından yayımlanan FFMS'lere uygun şekilde etkin iç kontrol sistemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması.
12. Denetçi, yönetimin, denetim komitesinin veya danışma komitesi üyelerinin, şüphelenilen, tespit edilen, araştırılan ve/veya rapor edilen herhangi bir hata ve hileden haberdar olup olmadığını sorgular.

Denetçi Raporuna Olan Etkisinin Dikkate Alınması

13. Denetçinin, finansal tabloların hata ve hile kaynaklı önemli yanlışlık içerdiği sonucuna varması durumunda, bunun denetim açısından etkilerini değerlendirir. Bu durumda denetçi, FFDS 2'nin 27-46 ncı paragrafları uyarınca, denetime sınırlı olumlu görüş içeren bir rapor düzenleyerek veya raporunda görüş vermekten kaçınarak, devam edip

etmeyeceğine karar verir.

Belgelendirme

14. Denetçi, risk değerlendirme sürecinde belirlediği hata ve hile riski faktörlerini ve bu gibi faktörlere verdiği karşılıkları belgeler. Denetimin yürütülmesi sırasında, ilave denetim prosedürlerinin gerektiğini değerlendirmesine sebep olan hata ve hile riski faktörlerini belirlemesi durumunda denetçi, bu risk faktörlerinin varlığını ve bunlara vereceği karşılıkları belgeler.
15. Denetçi, denetim görüşünü desteklemek için kanıt sağlama açısından önemli olan hususları belgeler ve bu çalışma kâğıtları, denetçinin muhakemede bulunmasını gerektiren tüm önemli konularla ilgili gerekçelerini ve bu muhakemelerden elde ettiği sonuçları gösterir. Yapısal riskten veya kontrol riskinden kaynaklanan “önemli yanlışlık” riskinin değerlendirilmesinde hata ve hile riski faktörlerinin önemi sebebiyle denetçi, belirlediği hile riski faktörlerini ve kendisinin uygun olduğunu değerlendirdiği yönetimin verdiği karşılıkları belgeler.
16. Denetçi, danışma komitesi üyeleriyle yapılan müzakereleri ve Kurum tarafından yayımlanan faizsiz finans standartları ile danışma komitesinin yayımladığı fetva, karar ve yönergelerle desteklenen bu tür müzakerelerin sonuçlarını belgeler.

Yönetimin ve Üst Yönetim Biriminin Sorumlulukları

17. Hata ve hilenin önlenmesi ve tespitinde esas sorumluluk, FFK'nın üst yönetimden sorumlu olanlarla FFK'nın ve YHS/PS'nin fonlarının yönetiminden sorumlu olanlara aittir. Yönetim, Faizsiz Finans Kuruluşu Çalışanları İçin Etik Kurallar'la uyumlu uygun prosedürler oluşturur, dürüstlük ve yüksek etik değerler kültürü yaratır ve bu kültürü devam ettirir ve FFK içerisinde hata ve hilenin önlenmesi ve tespit edilmesi için uygun kontrolleri oluşturur. Ayrıca yönetim, FFK'nın tüm faaliyetlerine Fıkhî ilke ve kuralların uygulanması ile ilgili hükümler hakkında kontrol ve prosedürler de oluşturur.
18. FFK'nın üst yönetiminden sorumlu olanlar; muhasebe ve finansal raporlama sistemlerinin doğruluğundan, bunlar üzerindeki riskin izlenmesi, finansal kontrol ve Fıkhî ilke ve kurallara uygunluk sağlanması dâhil uygun kontrollerin oluşturulmasından yönetimin gözetimi aracılığıyla sorumludur.
19. Denetçi yönetimin, Fıkhî ilke ve kurallara uygunluk sağlayan, uygun bir iç kontrol sistemi geliştirip geliştirmediğini değerlendirir.

Yönetim Beyanları

20. Denetçi yönetimden aşağıdakileri de içeren yazılı beyanları alır:
  - (a) Kurum tarafından yayımlanan faizsiz finans standartları hükümlerinin tamamına ve danışma komitesinin fetva, karar ve yönergelerine uygunluk sağlanmıştır.
  - (b) Yönetim tarafından FFK'da hata ve hileye ilişkin olarak bilinen ilgili tüm hususlar açıklanmıştır.
  - (c) YHS/PS'nin sözleşme hükümlerinin tamamına uygunluk sağlanmıştır.

(ç) Danışma komitesinin fetva, karar ve yönergelerinin tamamı denetçilere sunulmuştur.

(d) YHS/PS'nin bakiye, gelir ve varlıkları üzerinde gerekli kontroller bulunmaktadır.

Yönetim, hata ve hileyi önlemek ve tespit etmek amacıyla muhasebe ve iç kontrol sistemlerinin tasarlanmasına ilişkin sorumluluğunu yönetim beyanları vasıtasıyla kabul eder.

Yürürlük Tarihi

21. Bu FFDS, 1 Ocak 2020 tarihinde ve sonrasında başlayacak hesap dönemlerinin denetiminde uygulanmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.